

1905. a. 16. OKTOOBRI VERETÖÖ OHVRITE NIMEKIRI

H. SAHA

Töörahma kangelaslik võitlus esimese vene kodanlik-demokraatliku revolutsiooni päevil on teema, mis on õigusega paelunud ja paelub nõukogude ajaloolasi. Eriti viimasel ajal on ka rida eesti nõukogude ajaloolasi kirjutanud sisukaid töid 1905.—1907. a. revolutsioonilistest sündmustest Eestis (H. Moosberg, M. Lõhmus jt.). Kahjuks esineb meie ajaloolaste kõige viimastegi käsitlustes 1905.—1907. a. revolutsiooni kohta Eestis eksitav faktiline viga. 16. (29.) oktoobril Tallinnas Uuel turul toimunud veretöö tagajärjel surmasaanute arvu hinnatakse kuuekümmele, mis aga, nagu selgub, on tegelikust arvust tunduvalt väiksem¹.

Omavalitsusel ajal asus 1905. aasta 16. oktoobri veretöö ohvrite tegeliku arvu selgitamisele saksa fašistide poolt mõrvatud noor ajaloolane A. Looing. Osa tema poolt kogutud materjali, mis kahjuks siiski on lünklik, on säilinud Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloomuuseumi Arhiivis.

Esimesena avaldas teabepärased andmed 1905. aasta 16. oktoobri veretöö ohvrite kohta M. Aitsam juba 1940. aastal². Tema poolt koostatud nimekirja järgi sai surma või suri haavadesse 86 inimest. Kahjuks on aga M. Aitsam jätnud oma nimekirjas märkimata veretöö ohvrite töökohad. Nimekirjas esineb ka väiksemaid faktilisi vigu, eriti nimevormides.

16. oktoobri veretöö ohvrite väljaselgitamisel kasutasime järgmisi allikaid. Kõigepealt võeti vaatluse alla 16. oktoobri veretöö ohvrite ühisel matusepaigal Rahumäe kalmistul säilinud hauamonumendid. Seal asuvast 59 hauast on 53 16. oktoobri veretöö ohvrite omad, 1 14. oktoobril 1905. aastal tsaarivõimude poolt tapetud tööliste haud, 1 1917. aastal surnud vana revolutsionääri haud, 2 1920. aastal tapetud revolutsionääride hauad, 2 revolutsionääride sugulaste hauad (aastatest 1920 ja 1949). 53-st 16. oktoobri veretöö ohvrite hauast on 33 varustatud nimede ja pealkirjadega kaetud hauamonumentidega³. Ülejäänud kahekümnel haulal need puuduvad ja neist õnnestus identifitseerida ainult kaks (Kruugi ja Piibori hauad).

Hindamatut abi osutasid autorile Eesti NSV Miilitsavalitsuse Vabariikliku Perekonnaseisuaktide Arhiivi töötajad, kes säilinud meetrikaraamatute põhjal selgitasid 31 Uuel turul toimunud veretöö ohvri nimed.

¹ Vt. näit. Eesti NSV ajalugu (kõige vanemast ajast tänapäevani), Tallinn, 1952, lk. 230.

² „Rahva Hääl”, 29. okt. 1940. a.

³ Mõned hauamonumentidel olevaist pealkirjadest on õige ilmekad — näiteks „Sinu veri olgu õiliks vabaduse tulesse.”

Tallinna Linna ja Harju rajooni Riiklikust Arhiivist õnnestus leida materjale 16. oktoobri veretöö tagajärjel kannatada saanud perekondadele toetuse andmise kohta Börsikomitee poolt⁴. Börsikomitee poolt anti 122 inimesele kogusummas 9250 rubla eest toetust, kuna 10 inimesele 609 rubla ulatuses määratud toetus jäeti millegipärast välja maksmata. Kogu Börsikomitee asjaajamine näitab, et toetuse jagamisega püüti olla võimalikult kokkuhoidlik. Et puuduses viरेlevad töölised ei saaks ühtki „liigset“ kopikat, jagati toetuse taotlejad toetuse suuruse määramisel järgmistesse kategooriatesse: 1) kergesti haavatud, ilma puudustkannatavate perekonnaliikmeteta; 2) raskesti haavatud, ilma puudustkannatavate perekonnaliikmeteta; 3) kergesti haavatud, puudustkannatavate perekonnaliikmetega; 4) raskesti haavatud, puudustkannatavate perekonnaliikmetega; 5) perekonna toitja (abiülalpidaja) surma saanud; 6) ülalpidaja surnud, naine järele jäänud kahe kuni 12 a. vanuse lapsega; 7) ülalpidaja surnud, naine järele jäänud rohkem kui kahe lapsega; 8) surmasaanu jättis järele kuni kaks vaeslast; 9) surmasaanu jättis järele rohkem kui kaks vaeslast; 10) surmasaanu jättis järele ülalpeetava vigase; 11) toitja (abiülalpidaja) vigane; 12) ülalpidaja vigane.

Börsikomitee materjalid sisaldavad väärtuslikke andmeid tapetute ja haavatasaanud töökoha, elukoha, perekonnaseisu, vanuse jm. kohta.

Kõik kasutatud allikad näitasid veenvalt, et tegelikult sai 1905. aasta 16. oktoobril Tallinnas Uuel turul korraldatud veresauna tagajärjel surma 90—100 inimest, ning et Uuel turul surma ja haavata saanud inimestest töötas enamik Tallinna suuremates kätistes.

1905. AASTA 16. OKTOOBRI L TALLINNAS UUEL TURUL TSAARIVÕIMUDE POOLT KORRALDATUD VERESAUNA OHVRITE NIMEKIRI (TÖOKOHTADE JÄRGI)

„Dvigatel”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Anton Dikker	10. Kaarel Ornefeld
2. Elias Eduard Duberg	11. Andres Peege
3. Karl August Edasi	12. Jaan Peekman
4. Peeter Holm	13. Aleksander Pritso
5. Hans Kesberg	14. Aleksander Schmidt
6. Peeter Kesselman	15. Gustav Stolzen
7. Aleksander Kraiss	16. Jaan Terik
8. Jaan Kroll	17. Jüri Triik
9. Jüri Mildoff	18. Priidik Trommel

Haavatud:

1. Villem Feodorov	12. Jüri Saar
2. Eduard Karjahärm	13. Hans Saarist
(jäi invaliidiks)	(jäi invaliidiks)
3. Aleksander Kasfeld	14. Villem Saueauk
4. Karla Klemmer	15. Mihkel Sinor
5. Marie Kroll	16. Jaan Süinberg
6. Juhan Liivak	17. Priidik Umal
7. Aleksander Maikov	18. Jaak Urgas
8. Eeva Mildohv	19. Julius Vaiman
9. Tõnu Orav	(jäi invaliidiks)
10. Anton Pullas-Pullers	20. Hindrik Viidab
11. Johannes Reital-Rettal	21. Marta Vogel
(jäi invaliidiks)	22. Artur Värliš

⁴ Tallinna linna ja Harju rajooni Riiklik-Arhiiv, f. 116, nim. 1, sü 1727.

⁵ Tööliste perekonnaliikmed on ära toodud tööliste töökohtade järgi. Kõigi haavatute nimesid kindlaks teha ei õnnestunud; haavatute koguarv oli umbes 300.

„Volta”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Mihkel Kadakas	5. Alfred Romberg
2. Eduard Pessa	6. Mihkel Tammik
3. Jakob Preitoff	7. Jaan Treiman
4. Aleksander Pällo	

Haavatud:

1. Bernhard Kuhlberg	3. Johan Tiits
2. Liisa Pessa	4. Johan Rumjantsev

„Tallinna Metallivabrik” („Lausmann”)

Surnud:

1. Tõnu Keeba

Haavatud:

1. Alfred Perger

„Kruul”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Johannes Kamp	3. August Künamägi
2. Rudolf Karro	

Haavatud:

1. Jaan Mennov	3. Gerhard Scherwell
(jäi invaliidiks)
2. Johannes Liuska	

„Luther”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Karl Härjamäe (Gerjame)	3. Jakob Reisman
2. Aleksander Jerlet	4. Priido Viita

Haavatud:

1. Karl Inslerman	4. Juulie Reisman
(jäi invaliidiks)
2. Jaan Kukk
(jäi invaliidiks)	5. Eduard Tikkerman
(jäi invaliidiks)
3. Leopold Livalent	6. Juhan Vapris

„Balti Puuvillavabrik”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Leena Busch	2. Karl Mill

Haavatud:

1. Maria Aul
(jäi invaliidiks)	3. Maria Lao
(jäi invaliidiks)
2. Anna Kirilovits
(jäi invaliidiks)	4. Emilie Limberg
	5. Jaan Niilman
(jäi invaliidiks)

„Raudteetehased”

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Johannes Armberg	4. August Korton
2. Alfret Bauert	5. Julius Palmkron
3. Tiit Kask	

Haavatud:

1. August Reisman	2. Julius Tamm

„Wiegand”

Haavatud:

1. Voldemar Schmidt	2. Hans Tammik

Plekitööstus „Zvezda”

Haavatud:

1. Leonhard Bergman	4. Adrian Treier
2. Johannes Essenberg	
3. Leonid Ostanin
(jäi invaliidiks)	

Mitmesugused muud tööstused ja tööharud

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Sahhari Holkin, kivitöoline	7. Viilip Piibor, maaler
2. Johannes Jõger, kivitöoline	8. Aleksander Saast-Sass, sadulsepp
3. Anton Kaarman, vabrikutöoline	9. Ferdinand Vatsel, vabrikutöoline
4. Madlena Kruuk, õmbleja	10. Otto Vurma, tisler
5. Aleksander Nülg, treial	11. Tõnu Vurma, tisler
6. Jaak Orav, maaler	

Haavatud:

1. Indrik Allikuga, sepp
(jäi invaliidiks)	7. Otto Paimets, sadamatöoline
2. Jüri Hio, vabrikutöoline	8. Artur Pitk, vabrikutöoline
(jäi invaliidiks)
3. Jaan Kuuspuu, voorimees	9. Richard Treivald, sepp
4. Rudolf Linnaks, sadulsepp
(jäi invaliidiks)	10. Friedrich Tõnnisson, sadulsepp
5. Gustav Lutsius, pagar	11. Anton Uster, kaevuehitaja
6. Peeter Mürk, vabrikutöoline
(jäi invaliidiks)	12. Jakob Volter, viiliraiuja

Töökoht, tööala lähemalt määramata

Tapetud ja haavadesse surnud:

1. Juhan Ambak	19. Johan Mitt
2. August Arno	20. Juhan Mõtlük
3. Salomon Berkowitz	21. Jaan Määra
4. Goldman (tütarlaps)	22. Evald Neiman
5. Jüri Hansman	23. Jaak Nikker
6. Juhan Hansmitt	24. Hindrek Nuija
7. Mai Hansmitt	25. Juhan Nõmm
8. Johannes Isop	26. Eliisabet Okas
9. Johannes Jalakas	27. Eduard Pallik
10. Henn Kanter	28. Johan Peterson
11. Hans Kivipuur	29. Rudolf Ross
12. Jüri Koit	30. Jeremei Sokol
13. Karl Kullamaa	31. Jaan Udelt
14. Aleksander Kuusk	32. Jakob Unterberg
15. Miina Lemloh	33. Miina Vahrik
16. Mart Limberg	34. Robert Wildt
17. Jaan Maid	35. Kustav Saar
18. Rudolf Matsar	36.—39. Neli tundmatut

Haavatud:

1. Anna Adrikonn	7. Julius Jebor
2. Jüri Allan	8. Otto Jürgens
3. Tõnu Enok	9. Priidu Kaar
4. Eduard Flink	10. Karl Kraanvelt
5. Hans Hansen	11. Voldemar Kranich
6. Sofia Ignatjev	12. Robert Laks

13. Jaan Lell	26. Diina Pestschanski (Petschalski)
14. Marta Lepp	27. Ado Rosenstrauch
15. Maria Lettberg	28. Tõnis Pöör
16. Helene Luuse	29. Voldemar Saalberg
17. Richard Muskat	30. Albert Vahter
18. Friedrich Nonats
(jäi invaliidiks)	(jäi invaliidiks)
19. Herman Org
(jäi invaliidiks)	31. Leena Schwarzbach
(jäi invaliidiks)
20. Jaan Org	32. Juhan Siirak
21. Karl Pahlberg	33. Eduard Soobah
22. Hans Pakk	34. Jaan Schönberg
23. Jakob Pastak	35. Seiler
24. Voldemar Orras
(jäi invaliidiks)	36. Gustav Sulg
25. Prants Poland
(jäi invaliidiks)	37. Liisa Tornea
	38. Eduard Tuukman
	39. Rosalie Siispool
	40. Liisa Välja
	41. Leena Ounpuu

Kokkuvõte

Töökoht (või tööala)	Surnud (tapetud või haavadesse surnud)	Nimeliselt kindlaksteh- tud haava- tud või vigastatud
„Dvigatel”	18	22
„Volta”	7	4
„Tallinna Metallivabrik” (Lausmann)	1	1
„Krull”	3	3
„Luther”	4	6
Balti Puuvillavabrik (Sitsivabrik)	2	5
„Raudteetehased”	5	2
„Zvezda” (plekitööstus)	—	4
„Wiegand”	—	2
Mitmesugused ettevõtted	11	12
Tööala lähemalt määrata (andmed puuduvad)	39	41
	90	102

Saabus toimetusse
9. IX 1955

ПОИМЕННЫЙ СПИСОК ЖЕРТВ КРОВАВОГО ЗЛОДЕЯНИЯ ЦАРИЗМА 16 ОКТЯБРЯ 1905 Г.

Х. А. САХА

Резюме

До сих пор в исторической литературе количество убитых на Новом рынке в Talline 16 октября 1905 г. в результате расстрела митинга трудящихся царскими войсками определялось в 60 человек. Продолжая работу А. Лооринга и М. Айтсама, удалось установить на основе изучения различных источников, что количество убитых и умерших от ран составляет не менее 90 человек.

Поступила в редакцию
9 IX 1955